

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Aan Europese Commissie
Eurocommissaris Wojciechowski
Wetstraat 200
B-1049 Brussel

Vaste Commissie voor Landbouw-, Natuur en Voedselkwaliteit
Tweede Kamer der Staten-Generaal
PO Box 20018
2500 EA The Hague

Adviseur, Ms. M. Neefjes
M +31(0)703182037
E cie.lnv@tweedekamer.nl

Date 21 June 2022
Subject Politiek dialoog – reactie op de raadpleging voor een duurzaam EU-voedselsysteem

Page 1/7

Geachte Commissaris Wojciechowski,

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van de Tweede Kamer der Staten-Generaal heeft naar aanleiding van de openstelling van de raadpleging Duurzaam EU-voedselsysteem¹ besloten u een brief te sturen in het kader van het politieke dialoog met de Europese Commissie. Onderstaand treft u de opmerkingen en vragen van een aantal fracties in de Tweede Kamer.

Vragen en opmerkingen van de fracties van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

De fracties van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (hierna: de fracties) onderschrijven het belang van de beweging naar duurzame EU-voedselsystemen. Het is, zoals een van de fracties het verwoord, goed dat de Commissie wijst op het belang van het halen van de doelen op het gebied van klimaat, biodiversiteit en andere doelstellingen. Voor enkele fracties zou de verduurzaming van de landbouw de prioriteit moeten zijn van de Green Deal en stuurt de Van boer tot bord-strategie nu nog onvoldoende op deze verduurzaming. Een duurzame balans tussen klimaat en natuur enerzijds en de behoefte van mensen anderzijds is volgens enkele fracties de enige manier om ook op lange termijn bestaanszekerheid voor mensen te creëren.

Voor de fracties staan een aantal onderwerpen centraal bij deze transitie. Deze worden hieronder nader uiteengezet.

---

¹ [Duurzaam EU-voedselsysteem – nieuw initiatief \(europa.eu\)](https://europa.eu)

Date 21 June 2021

Subject Political Dialogue requesting the study on the assessment of the cumulative impacts of the Farm to Fork strategy and Biodiversity Strategy (COM(2020)381 and COM(2020)380)

Verdienmodel van boeren

Volgens de fracties is een belangrijk aspect van de transitie naar een duurzaam EU-voedselsysteem de verbetering van de positie van de boer in de keten en een (realistische) verbetering van het verdienmodel van boeren. Dit zou de basis moeten zijn van elke verduurzamingsslag. Hierbij onderstreept een van de fracties dat wanneer een boer geen geld heeft om te investeren in verduurzaming, beoogde verduurzamingsdoelen maar moeizaam gehaald kunnen worden. Daarbij noemen enkele fracties het belang van een goede afzetmarkt voor duurzame producten. Op dit moment blijkt volgens een van de fracties dat, in ieder geval in Nederland, de productie van duurzame producten vaak groter is dan de vraag, waardoor overschotten ontstaan. Op deze manier wordt de productie van duurzame producten indirect ontmoedigd. Zorg daarnaast ook voor waardecreatie in de keten, zodat op een eerlijke manier de winsten, maar ook de verliezen worden verdeeld in de keten. Volgens enkele fracties is de kans groot dat Europa haar consumptiepatroon zal moeten aanpassen aan wat de Europese landbouw duurzaam kan produceren. Volgens deze fracties zou de vraag niet langer dominant moeten zijn, maar het aanbod, omdat dáár de grenzen zitten van wat kan. Volgens deze fracties is de Europese landbouw in staat om voor iedereen een gezond, smakelijk en duurzaam voedselaanbod te produceren, maar moeten we wel accepteren dat dit er wellicht anders uit ziet dan we nu gewend zijn. Een van de fracties onderstreept in bovenstaand kader ook het belang van voedselautonomie. Wanneer nieuwe (sub)doelstellingen worden gesteld, is het van belang dat eerst een doorrekening wordt gemaakt van wat dit betekent voor het inkomen van voedselproducenten en voor de voedselprijzen voor burgers. In hoeverre verwacht de Commissie dat aanvullende duurzaamheidsdoelstellingen vanuit de EU gaan leiden tot extra kosten voor boeren en tuinders, een sector die op dit moment al moet werken met zeer kleine marges?

Eerlijke prijs

Volgens een van de fracties wordt het realiseren van een eerlijke prijs in de keten nu vaak belemmerd door goedbedoelde regelgeving ter voorkoming van prijsafspraken. Welke initiatieven is de Europese Commissie voornemens te ontplooiën om de belemmeringen weg te nemen die een eerlijke prijs op dit moment in de weg staan? Op welke manier gaat de Commissie voorkomen dat er een waaier aan duurzaamheidscertificaten ontstaat, waardoor consumenten bij wijze van spreken door de bomen het bos niet meer zien? In het kader van een eerlijke prijs spelen ook ketenafspraken een belangrijke rol. Ketenaafspraken kunnen een rol spelen bij de verduurzaming van de landbouw, waarbij voorop moet staan dat boeren een eerlijke prijs krijgen voor duurzame producten en dat alle ketenpartijen verplicht worden om aan de verduurzaming een bijdrage te leveren.

Gelijk speelveld op Europees niveau

Date 21 June 2021

Subject Political Dialogue requesting the study on the assessment of the cumulative impacts of the Farm to Fork strategy and Biodiversity Strategy (COM(2020)381 and COM(2020)380)

Een belangrijk aspect voor de fracties is het creëren van een gelijk speelveld in de EU. Een duurzaam voedselsysteem begint met het creëren van een gelijk speelveld. De EU zou er daarom volgens enkele fracties op toe moeten zien dat dit ook binnen de lidstaten geldt, en dat richtlijnen gelijkwaardig aan elkaar geïnterpreteerd worden. In het kader van een gelijk speelveld is het van belang dat landen niet te veel van elkaar verschillen op het gebied van duurzaamheid. Boeren in een bepaald land mogen niet benadeeld worden, omdat in hun land strengere regels gelden dan in andere landen, waardoor de kostprijs hoger ligt, maar de afnameprijs even hoog blijft. De afnameprijs blijft namelijk ook laag, omdat de afnemer de producten anders uit een ander land haalt, waar het goedkoper is. Dit is tevens een bedreiging voor het verdienmodel van de boer en daardoor ook voor (verdere) verduurzaming van de sector, aldus een van de fracties.

In het kader van het gelijk speelveld haalt een van de fracties een concrete casus aan, namelijk de doelstellingen in de Kaderrichtlijn Water. Deze fractie maakt zich zorgen dat het 'one-out-all-out' principe gaat leiden tot een ongelijk speelveld voor lidstaten. Nederland heeft haar meetsystematiek namelijk op orde, in tegenstelling tot andere lidstaten. Hoe gaat de Commissie voorkomen dat er een ongelijk speelveld ontstaat tussen lidstaten en kan de Commissie garanderen dat met inwerkingtreding van de Kaderrichtlijn Water alle lidstaten hun meetinstrumentarium op orde hebben, zodat lidstaten die dat niet hebben zich niet kunnen onttrekken aan het 'one-out-alle-out' principe.

(Internationale) handel

Bij de verduurzaming van het EU-voedselsysteem vragen de fracties aandacht voor het internationale handelsaspect. Een van de fracties vraagt in dat kader of producten uit Europese landen gezien zullen worden als duurzamer dan producten uit de rest van de wereld, aangezien kortere ketens leiden tot minder milieu-impact? In hoeverre speelt het herkomstland van een voedselproduct daarmee ook als duurzaamheidsdoelstelling? Volgens een van de fracties moet de Europese Commissie erop toezien dat we binnen de EU geen voedselproducten importeren die niet aan dezelfde eisen voldoen als de eisen die we stellen aan de producten die binnen de EU geproduceerd zijn. Dit gaat niet alleen om bijvoorbeeld de Carbon Footprint, maar ook om gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Wij willen dat de EU commissie hier een speerpunt van maakt, om onze voedselproducenten in een wereldmarkt niet uit de markt te prijzen.

Volgens een van de andere facties zou het bij de verduurzaming van het EU-voedselsysteem nodig zijn om een uitzondering te maken voor landbouw in internationale vrijhandelsverdragen. Het is agrarische ondernemers al vrijwel ondoenlijk om met de hoge grondprijs te concurreren met de rest van de wereld, laat staan als in Europa strengere productienormen (wat verder gaat dan productnormen, zoals nu de standaard is) gelden dan voor andere importartikelen. Bovendien zouden strengere productienormen ook niet gecontroleerd worden.

Date 21 June 2021

Subject Political Dialogue requesting the study on the assessment of the cumulative impacts of the Farm to Fork strategy and Biodiversity Strategy (COM(2020)381 and COM(2020)380)

Enkele andere fracties wijzen erop dat de Europese landbouw via import en export van grondstoffen en producten grote impact heeft op milieu, natuur en economieën elders. Dit kan bijdragen aan de voedselzekerheid elders, maar vaak genoeg leidt het ook tot natuurvernietiging, land-use-change, uitbuiting en het destabiliseren van lokale markten, grote transportafstanden en meer gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen. De sociale economische en ecologische gevolgen van Europese landbouwpraktijken elders, zouden volgens deze fracties onderdeel moeten zijn van het afwegingskader voor een duurzaam EU-voedselsysteem. Volgens deze zelfde fracties verstoort de import en export vaak voedselmarkten buiten de EU, ook die van kwetsbare landen. De EU moet daarin verantwoordelijkheid nemen en er meer aan doen om lokale markten buiten de EU niet te verstoren maar juist te versterken via ontwikkelingssamenwerking. Dit zou ook betekenen volgens deze fracties dat de Europese landbouwsector meer voor de lokale markt zou moeten produceren.

Europese normen versus nationaal maatwerk

Verschillende fracties onderstrepen het belang van een balans tussen Europese normen en doelstellingen en nationaal maatwerk. Zo vraagt een van de fracties zich af hoeveel ruimte de Commissie voornemens is te bieden voor nationaal maatwerk in plaats van generieke doelen? Wordt daarbij ook gekeken naar doelschriften in plaats van middelvoorschriften? In hoeverre is de Commissie voornemens om kwantitatieve (generieke) doelstellingen te stellen? De balans tussen Europese normen en nationaal maatwerk is ook van belang in het kader van een gelijk speelveld. Om een gelijk speelveld te creëren moet volgens enkele fracties rekening worden gehouden met de mate van duurzaamheid die een land al heeft. Door maatwerk kan worden voorkomen dat landen die erg achter lopen op het gebied van duurzaamheid dezelfde doelen opgelegd krijgen als landen die erg vooruitstrevend zijn, waardoor het verschil tussen de landen even groot blijft. Een van de fracties noemt in dit kader als voorbeeld de nitraatrichtlijn. Een verlies van derogatie op een nitraatrichtlijn in een lidstaat kan zorgen voor stijging in gebruik van kunstmest, wat heel veel duurzaamheidsdoelen juist verder weg brengt. Maatwerk is daarom volgens deze fractie van belang voor het behalen van duurzaamheidsdoelen. Volgens een van de fracties betekent een duurzaam voedselsysteem ook het aanpassen van de landbouwpraktijk aan lokale omstandigheden en aansluiten bij welke productie(methoden) het beste toegepast kan worden in welk deel van de EU. De EU heeft in verschillende delen een verschillend klimaat, wat ook verschillende landbouwpraktijk met zich mee brengt. Te denken valt aan gedifferentieerde bemestingsnormen die aansluiten op wetenschappelijk onderzoek, zodat emissies beperkt blijven terwijl opbrengsten geoptimaliseerd worden. Een van de fracties doet de suggestie om bij het instellen van normen en doelstellingen een economische impact-toets per lidstaat uit te voeren.

Enkele fracties zijn van mening dat de EU minimale richtlijnen op moet stellen. Nationale overheden zouden daarnaast in staat gesteld moeten worden om te

Date 21 June 2021

Subject Political Dialogue requesting the study on the assessment of the cumulative impacts of the Farm to Fork strategy and Biodiversity Strategy (COM(2020)381 and COM(2020)380)

versnellen, waar dat nodig is. Het mag volgens deze fracties niet zo zijn dat ambitieuze lidstaten worden beperkt door de EU-richtlijnen. Dat betekent volgens deze fracties ook dat nationale overheden aanvullende normen moeten kunnen opleggen aan hun boeren die subsidies willen krijgen binnen het kader van het GLB én dat lidstaten een hoger budget aan groenere landbouw moeten kunnen besteden dan in het akkoord vastgelegd.

Bindende doelstellingen

Verschillende fracties onderstrepen het belang van bindende doelstellingen. Dit zou kunnen helpen bij het vastleggen en afdwingen van lokale en regionale transitie, procedures rond vergunningen en bestemmingswijzigingen. Een van de fracties onderstreept daarbij dat verduurzaming van het voedselsysteem alleen kan op het moment dat alle actoren van de keten daarin hun eigen bindende doelen hebben. Het met wetgeving en doelen duurzaamheid alleen verplichten van de producent is zinloos als de vraagkant, supermarkten en verwerkende bedrijven, niet ook meedoen met verduurzamen. Met andere woorden: zorg dat de markt gaat trekken in plaats van dat alleen de overheid gaat duwen.

Integraliteit

Een van de fracties benadrukt dat verduurzamen van het voedselsysteem verder gaat dan alleen biologische landbouw. Ook binnen de gangbare landbouw kan veel bereikt worden op het gebied van verduurzaming, bijvoorbeeld door precisielandbouw, of landschapselementen zoals vlechthekken. De Europese Commissie wordt daarom opgeroepen om breder/integraler te kijken dan alleen een bepaald percentage van één type landbouw. Daarbij plaatst deze fractie ook de oproep om te kijken naar integraliteit tussen landbouw en natuur. De scheidingslijn tussen landbouw en natuur is geen grens, maar kent een grijs gebied. Daarom wordt de Europese Commissie opgeroepen mee te werken aan / mee te denken over constructies zoals 'landbouwgrond' waarbij een juridische hybride wordt gecreëerd tussen natuur en landbouw.

Uitvoerbaarheid

Bij het ontwikkelen van een duurzaam EU-voedselsysteem zou volgens enkele fracties aandacht besteed moeten worden aan de praktische uitvoerbaarheid. Ambities en uitvoerbaarheid zijn soms tegenstrijdig aan elkaar. Als we willen komen tot een duurzaam EU-voedselsysteem moeten ambities en uitvoerbaarheid met elkaar verweven worden en elkaar niet tegenwerken. Zo kan het bijvoorbeeld een ambitie zijn om het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen in te perken en is er ook een ambitie voor niet-kerende grondbewerking. In de praktijk leidt dit ertoe dat groenbemester of vanggewas niet mechanisch ondergewerkt mogen worden, waardoor

Date 21 June 2021

Subject Political Dialogue requesting the study on the assessment of the cumulative impacts of the Farm to Fork strategy and Biodiversity Strategy (COM(2020)381 and COM(2020)380)

het toepassen van glyfosaat de enige optie is om het land gereed te maken voor de vervolgteelt. De alternatieve gewasbeschermingsmiddelen zijn immers te zwak om het groeikrachtige gewas onder te werken. Op deze manier kunnen ambities en praktijk elkaar tegenwerken.

Rechtvaardige transitie

Voor enkele fracties is het van belang dat de transitie ook een rechtvaardige transitie is. Dat houdt in dat er additionele maatregelen moeten worden genomen ter bevordering van de rechten, werkomstandigheden en sociale bescherming van werknemers in de sector, waaronder ook arbeidsmigranten en seizoenarbeiders. Hierop aansluitend moet juridisch worden vastgelegd dat hier bij importproducten middels due dilligence op wordt toegezien.

Dierenwelzijn

Enkele fracties pleiten ook voor het inzetten op dierenwelzijn. In de EU leven ongeveer 9 miljard boerderijdieren en 1.2 miljard kweekvissen. De fracties roepen de Commissie op om hogere dierenwelzijnvereisten op te stellen.

Gewasbeschermingsmiddelen

De fracties hebben kennisgenomen van de ambitie van de Commissie op het gebied van de vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Er is steun voor deze transitie, maar de fracties hebben hieromtrent nog wel enkele vragen en opmerkingen. Enkele fracties noemen allereerst het belang van het ontwikkelen van alternatieven. Om de omslag naar een duurzaam EU-voedselsysteem te kunnen maken is het van belang dat er snel alternatieve middelen en technieken komen. Maar zolang deze middelen nog niet ontwikkeld of beschikbaar zijn is het volgens deze fracties essentieel dat de huidige middelen beschikbaar blijven. Pas wanneer er een bewezen effectief en betaalbaar alternatief is kunnen bestaande middelen worden uitgefaseerd. Ten tweede noemen enkele fracties het belang van een snellere toelating van middelen, met name voor groene gewasbeschermingsmiddelen. Hoe gaat de Europese Commissie ervoor zorgen dat ook de instituties, zoals de EFSA, over voldoende capaciteit - zowel financieel, als personeel - beschikken om dit soort uitdagingen daadwerkelijk te kunnen effectueren?

Voedselzekerheid

Een van de fracties wil enkele vragen en opmerkingen plaatsen bij het onderwerp voedselzekerheid, dat gelet op de oorlog in Oekraïne hoog op de agenda staat. De wereldbevolking groeit en de behoefte aan hoogwaardig, gezond voedsel zal blijven stijgen. Voedsel is niet vanzelfsprekend en de ruimte voor de productie ervan neemt af als het gevolg van woningbouw, klimaatverandering, natuur, energietransitie en industrie. Het is van belang dat het onderwerp voedselzekerheid hoog op de agenda blijft staan. Daarnaast is de teeltmethode van invloed op de opbrengst. Wanneer we gaan richting een meer biologische productie, dan zal de opbrengstderving hoger zijn dan wanneer er gewoon gebruik gemaakt wordt van gewasbeschermingsmiddelen. Ook dit is van invloed op de voedselzekerheid.

Date 21 June 2021

Subject Political Dialogue requesting the study on the assessment of the cumulative impacts of the Farm to Fork strategy and Biodiversity Strategy (COM(2020)381 and COM(2020)380)

Daarnaast is het zo dat op dit moment een deel van het voedsel dat voor humane consumptie geschikt is, gevoerd wordt aan vee. Wellicht ligt daar een mogelijkheid om samen met de sector een indicator te ontwikkelen om in de toekomst te kunnen sturen op de verhouding tussen voor humane consumptie geschikte eiwitten in veevoer en eiwitten en reststromen die alleen geschikt zijn voor veevoer.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en financiering van de landbouw in de EU

Enkele fracties willen vragen en opmerkingen plaatsen die betrekking op de rol van het GLB en de financiering van de landbouw in de EU bij de verduurzaming van de landbouwsector. Een duurzame balans tussen klimaat en natuur enerzijds en de behoefte van mensen anderzijds is volgens deze fracties de enige manier om ook op lange termijn bestaanszekerheid voor mensen te creëren. Dat betekent volgens deze fracties dat er geen geld meer zou moeten vloeien naar bio-industrie en andere vormen van intensieve en monocultuur landbouw met een hoge milieu- en klimaatimpact. Subsidies en andere gunsten moeten ten goede komen aan de transitie naar een duurzame landbouw en niet aan de continuering van het systeem dat nu het probleem is. Volgens deze fracties moet veel meer worden ingezet op extensivering van de landbouw en op het behoud en gebruik van ecosystem services. Dat betekent ook dat er strengere eisen moeten worden gesteld aan het oppervlak van niet-productieve elementen in het landbouwareaal. Deze fracties stellen dat geld voor milieumaatregelen daadwerkelijk moet worden ingezet voor verduurzaming van de landbouw. Dat betekent onder andere dat er geen economische criteria aan eco-regelingen gekoppeld mogen worden. Het houdt ook in dat er geen valse milieumaatregelen gefinancierd moeten worden. De verduurzaming van de bio-industrie, bijvoorbeeld, is geen daadwerkelijke verduurzaming – extensivering wel.

De commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ziet met belangstelling uw reactie tegemoet en stelt het op prijs uw antwoord zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk binnen drie maanden na dagtekening van deze brief te ontvangen.

Hoogachtend,

Jaco Geurts

Voorzitter van de vaste Commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit